علي رضا اردبيلي: "يئني گاموح" تشكيلاتي‌نين باشقاني ايله مصاحيبه

دکتر لطيف حسنلي، *گونئی آذربایجانین*
خالخال شهری نین کندلری نین بیرینده آنادان اولوب،
خالقیمیزین بیر چوخ حیصه سی کیمی اقتصادی
چتینلیک لر اوجباتیندان اؤلکه نین باشقا شهرلرینه
اوجومله دن رامسر سونرا کرج شهرلرینه عائیله‌سیله
بیرلیکده کوچمک مجبورییتینده اولموشدور. کرج ده
لیسانسی آلدیقدان سونرا بین الخالق حقوق ساحه
سی اوزره یوکسک لیسانسی و دوکتورلوغو باکی
دولت اونیورسیته سیند ه اوخوموشدور. حال حاضیردا
کرج ده یاشاییر. سیاسی فعالیتینه گلدیکده ایسه
"گاموح" *یاراندیغی گوندن بو تشکیلاتدا اولموشدور.*
دوکتور حسنلي نين منسوب اولدغو تشكيلات،
سوون زامانلار ***"يئني گاموح"*** *آدي ايله فعاليتيني*
داوام ائتدیرمکده دیر.

S يئني گاموح ون حاقيندا و خصوصيله اونون "گاموح"لا فرقي حاقيندا نه دئيرسينيز؟

C **گاموح** یاراندیغی گون‌دن، اونون مقصدلرین‌دن بیری گونئی آزربایجان‌لی‌لاری میللی منافع اوغروندا بیر آرایا گتیرمک ایدی. میللی حاق‌لار اوغروندا، میللی ایدئولوژیمیزه دایاناراق سفربرلیک یاراتماق اوچون، قاباقکی ایللرین چاتیشمامازلیق‌لارین و آخسارلیق‌لارین آرادان قال‌دیرماق ایستییردیک. ایچریده اولان اؤرگوت مرکزیتی گلیشمه‌یه دوغرو گئدن دییشمه‌لری اؤنده توتسا دا، بو حاقدا تشکیلاتین او واختکی باشقانی طرفین‌دن مانعه‌لر واریدی. دئموکراتیک دیرلره دایانان یئنی دوزنلمه‌لری قبول ائتمه‌ین اؤرگوت باشقانی، نهایتده ایستئفا وئردی. آنجاق بو ایستئفادان 6 آی کئچمه‌سینه باخمایاراق، تشکیلاتین رسمی امانت‌لرینی اؤرگوته تسلیم ائتمه‌ییب، اونلاری گیروو توتاراق سویستیفاده ائتدیک‌دن سونرا، انرژیمیزی ایچ مسئله لرله توکتمه یک دئیه، **مرکزی کومیته**نین سس بیرلیگی و قورولتای صلاحیت‌لی توپلانتی نین اونایلاماسی ایله، تشکیلاتین آدینی دییشیب **"یئنی گاموح"** اولاراق فعالیت وئرمه‌سینه قرار وئریلدی.

سیاسی حرکاتین گلیشمه پروسئسینده، تپکیسل‌لیک‌دن، دویقوسال‌لیق‌دان، شخص مئحورلیک‌دن بیر آشاما ایره‌لی گئدیب، سیستئم مئحورلییه چاتماق اوزون زامان ایچینده

آچیق موباریزنی میللی حرکتیمیزین اؤز هدفلرینه اولاشماسی دوغرولتوسوندا، چوخ گرکن بیر آددیم حساب ائدیریک.

قاچینیلمازدیر. حاضیردا، یئنی گاموج اؤلکه ایچینده فعالیت گؤسترن، مدنی-سیاسی موباریزه یؤنتمین اؤنده توتان، آچیق تشکیلات‌دیر.

مرکزی کومیتهمیز هوجوما معروض قالمادان آیلار اؤنجه آچیق فعالیت قرارینا گلمیشدی. بو حاقدا او زامان آچیق بیر جبهه یاراتماق اوچون، بیر سیرا سیاسی فعال‌لاریمیزلادا دانیشیق‌لاریمیز اولموشدور. آنجاق مرکزی کومیته‌نین بیر چوخونون توتوقلانماسی بو ایشی لنگیتدی. آچیق موباریزنی میللی حرکتیمیزین اؤز هدفلرینه اولاشماسی دوغرولتوسوندا، چوخ گرکن بیر آددیم حساب ائدیریک. بیز آچیق آیدین اولاراق حاق ایستکلریمیز اوغروندا بوتون مدنی –سیاسی یؤنتملردن ایستیفاده ائتمیی دوشونوروک. بونون آغیر هزینه‌لری اولاجاغینی دا گؤز اؤنونده توتان یولداش‌لاریمیزین، بئله‌لیکله داها مسولیت‌لی، داها رئال قرارلار وئره‌جک‌لرینه اینانیریق.

S **آذربایجان میللي قورتولوش حرکاتي نین حاضیرکي دؤورونو کوتلوي لشمه، سیاسي یئتگین لیك و اؤز کادرلارییني یئتیرمك باخیملاریندان هانسي مرحله لرده گؤروسوز؟**

C منجه بونلار بیر بیری ایله یاناشی گئدیرلر. باشقا سوزله دئسک، آزربایجان میللی حرکاتی یاراندیغی گوندن کوتله ویلشمک‌له یاناشی، سیاسی یئتکینلیک و اؤز کادرلارینی یئتیرمه یه دوغرو ایره لی له ییر. اؤرنک اولاراق میللی موناسیبت لرده میدان حرکتلری ایله میللی شوعور یایقین لاشیر، دیگر طرفدن تشکیلاتلاریمیز دا، اونیورسیته لرده بیلگین کادر لار یئتیشمکده دیر.

S **کئچمیشده سیاسي مدني حرکاتا قوشولان گنجلر، یوکسك تحصیلي باشا وورار-وورماز، درحال کاریئریست و کونسرواتیو اولوردولار. سیزین جاوابدان ائله چیخیر کي آرتیق بو باخیمدان یئني بیر دؤورون شاهیدي ییك. سیزین جاوابدان بو یوزوم دوزمي؟**

C یوکسک تحصیلینی باشا وورماقلا کئچمیش اویرنجی لرده ایکی آچیدان دەییشمه باش وئریر. بیرینجی سی اونلارین یاشلاری چوخالیرو بو اوزلویونده کانسئرواتیولییه دوغرو اینسانی آپاران عامیللردندیر. ایکینجی سی ایسه یوکسک تحصیلینی بیتیرمیش، ایش تاپمیش بیریسی نین موحیطین غالیب دیرلری اساسیندا اوماجاقلارا جاواب وئرمه سیدیر. ائولنمک، ایش تاپماق، پول قازانماق، دَیر کیمی بو اینسانلارا باسقی گتیرمک ده دیر. الده اولان یئنی ایمکانلار یعنی ایش، پول و بونا بنزرلر، فردین اؤزلویونده موحافظه کارلیغینی آرتیریر. بو کانسئرواتیولی‌یی اؤنله ین عامیل، گوجلو موباریزه فلسفه سینه دایانان اورقانیک تشکیلاتین اولماسیدیر.

اورگانیک تشکیلاتلارین اولماماسی عجوباتینداد تحصیلاتینی باشا ووران اویره نجیلر نه ائده جک لرینی بیلمه یه رک پاسسیولشمک مجبورییتینده اولوردولار. عادی یاشاییشین گونده لیکی گئتدیکجه اونلاری موباریزه دن اوزاقلاشدیریردی. حال حاضیردا گنجلریمیز تشکیلاتلانماغین ضرورتینی دویاراق بو استقامتده ایره لی له ییرلر. یعنی کئچمیشه گوره بو حاقدا گلیشمه وار.

اگر یاشیل حرکت سونوج آلاجاق، اوغور قازاناجاق دورومدا اولسایدی، آزربایجان تورک میللتینی و رئال باخساق میللی حرکت، اؤز سوکوتونو دوام ائتدیرمه‌یه جکدی.

اورنک اوچون یئنی گاموح بوتون چاتیشمازلیقلارینا رغما اؤز اویه لرینی انقلابی روحییه ده ساخلاماغی باشاریبدیر. توتوقلانان دوستلاریمیزین دورومونا باخساق، بونو راحاتجا گورمک اولار.

S **توپلومون كونسرواتيو زومره لري كيمي تانينان تكنوكراتلار و اورتا طبقه نين ميللي حركاتلا موناسيبتي نه يئرده دير؟**

C آزربایجان میللی حرکاتی سیاسی، اجتمایی و مدنی بیر حرکاتدیر. مختلیف اجتمایی قاتا منسوب اولان اینسانلار، بو حرکاتا قوشولوب ایسته دیکلری قوللاردا چالیشیرلار. تکنوکراتلارین و اورتا طبقه نین میللی حرکاتلا موناسیبتینه گلدیکده ایسه، اونلارا منسوب اولان اورگانیک بیر سیستئمین اولمادیغیندان بو موناسیبتی اویره نمک چتیندیر. آنجاق اؤلکه مسئوللارینین سوسیال پروبلم لرین حللینده باجاریقسیزلیغی اورتا طبقه و تئکنوکراتلاری آزدا اولسا محافظه کارلیقدان چیخارتماغا سووق ائده جک و طبیعی اولاراق، اونلار محافظه کارلیقلاریندان دولایی اوستون جریانا قاتیلاجاقلار.

S **بوردا بير اؤنملي سوآل بودور كي، عجبا همن حاكيميتين باجاريقسيزليغيني تجروبه ائدن طبقه لر، ميللي حركاتي آلترناتيو كيمي يعني همن پروبلمري چؤزه بيلن بير قوه كيمي گؤره بيليرلر؟ اساسن سيزجه ميللتيميزين گؤزونده، ميللي حركات، يالنيز مؤجود وضعيتين تنقيدچي سي كيمي گؤرنونور يا مؤوجود وضعيتي ياخيشلاشديرماق قابلتينه ماليك اولان بير اثباتي قووه كيمي؟**

C اجتمایی-سیاسی بیر حرکات، هم موجود دورومو سوآل آلتینا آپارمالی، هم ده اونا آلتئرناتیو اولماقدا گؤرونمه لیدیر. بئله اولمازسا گوج توپارلایانماز. اوسته لیک بو حرکاتین موخاطب لری ده، بو حاقدا ماراقلیدیرلار. اجتمایی-سیاسی بیر حرکات بو ماراقلارا جاواب وئرمک مجبورییتینده دیر. بو ایسه سؤزو گئده ن حرکاتین ایدئولوژیسینده یانسییر. میللی حرکات گئت-گئده گوجله نرسه دئمه لی اونون تنقیدی یؤنو ایله یاناشی، اثباتی یؤنو ده میللتین ایستک لرینه اویغونلاشمالیدیر.

حال حاضیردا میللی حرکاتمیللتیمیزین گوزونده موجود دورومون تنقیدچیسی کیمی گورونور اونون میللتیمیزین گوزونده مووجود وضعیتی یاخشیلاشدیرا بیلن بیر اثباتی قووه یه چئوریلمه سی اوچون گوجله نملی و میللتیمیزین اینامینی قازانماغی گرکلیدیر. آیدین دیر کی بونا گرکن، ایچریده یعنی میللت ایچینده فعالیت گوسترن گوجلو تشکیلات اولمالیدیر.

S **آذربایجان میللی قورتولوش حرکاتي نین ایندیکي مرحله سیني ماهیت اعتیباریله نه آدلاندیرماق اولار؟**

C گونئی آزربایجان میللی حرکتی‌نین ایندیکی دورومونو موختلیف آچی‌لاردان دیرلندیرمک اولار. عمومییتله میللی دئموکراتیک حرکاتیمیزین توتدوغو موباریزه ایستراتئژی‌سی، گوج قونومو، کوتلویلشمه سویه‌سی و اورتاداکی هدفلری آچی‌سین‌دان بو دورومو دیرلندیرمک گرکیر. اؤرنک اوچون گوج قونومو و ایرانداکی گوج دنگه‌سی باخیمین‌دان، میللی حرکاتیمیز مونفعیل اویونجو دوزیین‌دن، ائتکین اویونجو مرحله یسنه کئچمکده‌دیر. قاراداغ زلزله‌سی زامانی و اورمو گؤلو اعتراضلاریندا بو گلیشمه‌یه شاهید اولدوق. و یا خود میللی حرکتین دینامیسمی باخیمیندان داها آرتیق کوتلویلشیب، بین الخالق آلاندا یئر آچماق اوچون اؤزونو تنقید ائدیب، یئنی یوللار و تشببوثلره جان آتماقدا دیر.

مرکزی کومیته‌میز هوجوما معروض قالمادان آیلار اؤنجه آچیق فعالیت قرارینا گلمیشدی. بو حاقدا او زامان آچیق بیر جبهه یاراتماق اوچون، بیر سیرا سیاسی فعال‌لاریمیزلادا دانیشیق‌لاریمیز اولموشدو. آنجاق مرکزی کومیته‌نین بیر چوخونون توتوقلانماسی بو ایشی لنگیتدی.

S **گؤزلنیلدي یي کیمي، قاراداغدا باش وئرمیش فاجیعه بیرسیرا مسئله لره ایشیق ساچدي کي سیزده اونلارین بعضي‌لرینه یاشاره ائتدیز. میللي حرکاتین بئله مسئولیتلیو چئویك داورانیشیني داها اؤنجه اورمو گؤلو فاجیعه‌سینه موناسیبتده ده گؤرموشدوك. بوتون بونلار، هم گونئي آذربایجانین سیویل توپلومو و هم میللي فعال لارین سوسیال ایشلرده پتانسیلي حاقیندا قضاوت ائتمه یه اساسلار وئردي. سیز اؤز موشاهیده لریز و الده ائتدي ییز معلومات اساسیندا بو ایکي مسئله (سوسیال توپلوم و میللي فعال لارین پتانسیلي) نه دییه بیلرسیز؟**

C میللی فعاللاریمیزین بورادا اشتیراکی اونون گوجلو پوتانسیله مالیک اولدوغونو اورتایا قویدو. آیریجا آزربایجانین یاشیل حرکاتا اولان موناسیبتینده گورونددیو کیمی، قاراداغ زلزله‌سی بیر داها ثبوت ائتدی کی آزربایجان میللی حرکاتی، سیویل توپلومونو تام ایچینه آلمیش دورومدادیر. باشقا طرفدن ایسه و هر نه‌دن اونملی میللی حرکات بو ایشده هم میللتیمیزین اعتمادینی قازاندی و هم اؤز شبکه‌سی نین قابلیتینی اجتماعی بیر مقوله ده ده سینادی کی، تام اوغورلو ایدی.

S **اگر شرطي اولاراق، قادینلارین مساوات طلب ائدن حرکاتیني "قونشو" یا "یاناشي" حرکات آدلاندیرساق، میللي قورتولوش حرکاتیني، اونلارلا موقاییسه ائتمك اولارمي؟ (هم آذربایجان و هم "ایران" قادینلار حرکاتیلا موقاییسه ائده بیلرسیز).**

C گئنل باخیلدیقدا، گونئی آزربایجان میللی حرکاتی ماهیت اعتباری ایله ایران قادین حرکاتین‌دان فرق‌لی حرکت‌دیر. قادین حرکاتی اؤزلویونده اجتماعی حرکت ساییلیر، میللی حرکت ایسه میللی و سیاسی حرکت‌دیر. دوغرودور کی، ایراندا قادین-کیشی برابرلیینی الده ائتمک قارشیسیندا سیاسی سیستم ده دایانیر، بودا قادین ایستکلری‌نین بعضن باشقا سیاسی

ایستک‌لرله اوزلاشماسینا گتیریب چیخاریر. آنجاق بونا باخمایاراق ایران قادین حرکتی ایسته دیی زامان موستقیل حرکتده ده بولونابیلیر. اونلار سیاسی باخیشلاریندان آسیلی اولمایاراق بیر بیرلری ایله امکداشلیق ائده بیلیرلر.

آزربایجان دا ایسه، قادین حاق‌لاری ایله یاناشی میللی حاق‌لاریمیزدان یوخسون اولدوغوموزا گؤره، (گونئی) آزربایجان قادین حرکاتی دئیه یئنی بیر اولقو اورتایا گلمیش‌دیر. بو حرکت هله گنج حرکات سایلیر و بیر سیرا فعاللاری میللی حرکتله مشترک دیر. بو سببدن بعضا میللی حرکتین ایچینده دیرلنیر. آنجاق گله‌جکده بو ساحه نین اوزل فعاللاری‌نین سایی سی چوخالدیقجا، بو وروم دییشه بیلر و آزربایجان قادین حرکاتی زامان زامان سیاسی آخین‌لاردان موستقیل حرکت ائتمک دورومونا دا گله بیلر ویا خود بوگونکو ایران قادین حرکاتی کیمی، اونلار دا سیاسی باخیشلاریندان آسیلی اولمایاراق بیر آرایا گله بیلرلر. بیردکی گونئی آزربایجان میللی حرکاتی مودئرن بیر جریان اولدوغونا گؤره، قادین حقوقونون دا الده ائدیلمه‌سینی اؤز ایستک‌لری ایچینده یئرلشدیرمیشدیر، اؤزللیکله بیز **یئنی گاموج** اولاراق قادین‌لارین برابرلیک ایستک‌لرینی اؤز اساس ایستک‌لریمیزدن حساب ائدیریک. بو مسئله ده، گونئ آذربایجان قادین حرکاتینی داهادا کوتلویلشمه‌یه گتیریب چیخاراجاقدیر.

S **"عموم ایران" (سراسري) سیاسي آخینلاري و سیاسي تشکیلاتلاري کیمي تانینان قوه لرین سیاسي و تشکیلاتي حاضیرلیغي، بیزیم قورتولوش حرکاتیله موقاییسه اولا بیلرمي؟**

C سیاسی یئتکینلیک و کادر یئتیشدیرمک اوسته لیک ماددی رئسورسلاری، مطبوع اورگانلاری و مئدیا باخیمیندان آزربایجان میللی حرکاتیندان قات-قات گوجلو و موقایسه اولونماز دره جه ده دیرلر. آنجاق آزربایجاندا میللی حرکاتین سؤیلم باخیمیندان گوندمده اولدوغو بیر طرفدن، او جریانلارین میللی مسئله نی رسمیته تانیمادیقلاری و عینی حالدا میللتیمیزین کئچمیشده اولان اعتمادی‌نین قارشیلیغینی وئرمه‌دیکلری اوچون، بو ایمکان‌لار میللی حرکتله موقاییسه‌ده کؤلگه‌یه دوشوبلر.

S **یادیزا سالیرام کي، نئچه ایل اؤنجه "اصلاحات" دؤورونده، تهرانین لاله پارکیندا 8 مارت دونیا قادینلار گونو موناسیبتیله خانیم سیمین بهبهاني نین رهبرلیك ائتدي يي تجمع، خاریجده فعال اولان بوتون فارس مئدیاسي نین ساپورتیلا هفته لرله رئکلام آردینجا، جمعي ایکي-اوچ یوز نفري بیر یئره توپلایا بیلدي. هابئله باشقا موناسیبتلرده فارس اوپوزیسیونو نون تشبوثسیزلیيي و حتي یاشیل حرکاتین تئز سؤنمه سیني نظره آلساز، یئنه ده، آذربایجان میللي قورتولوش حرکاتي حاقیندا، اوپتیمیست اولماغا اساس گؤرمورسوز؟**

C قید ائتدییم کیمی، فارسلار سیاسی یئتکینلیک، کادر یئتیشدیرمک، ماددی رئسورسلا، یازیلی اورگانلار و مئدیا باخیمیندان آزربایجان میللی حرکاتیندان قات-قات گوجلودورلر. آنجاق اؤنملی سی بوردادير کی، بوتون بونلارا رغما میللت اونلاری سینادیغینا گوره - یاشیل حرکاتی لیدرلری نین حاکمییتده اولدوغو دؤورده و باشقا فارس اوپوزیسیونون سیاسی عملکردلری- اونلار

میللتین اعتمادینی قازانا بیلمه‌ییب‌لر. بو ایسه اونلارین چاتیشمایان جهتی دیربو ایسه حرکاتیمیزین اوستون جهتی سایلمالیدیر. بو آرادا اونوتمایاق کی بیر اعتراضی فعالیتله، یاپیجی (اثباتي، کونستروکتیو) و مسئولیتلی وظیفه لرعهده لنمک آراسیندا فرق وار.

S ایران رسمي اورقانلارینا کئچیریلن سئچگي لرده، خصوصیله سون 12 ایل عرصینده، آذربایجان بیر طرفدن ضعیف ایشتیراك و باشقا طرفدن، صاندیقلارین باشینداکي سئچیملریله اؤزل بیر دوارانیش گؤستردي. (محسن مهرعلي زاده نین ایشتیراك ائتدیي 1384-جي ایلین پریزیدنت سئچگي لریني یادینیزا سالیرام) بو پراسئس ین آردینجا، ایکي ایل اؤنجه 1388-جي ایلین سئچگي لري نین آردینجا "جنبش سبز" آدلي بیر حرکاتین شاهیدي اولدوق. بو حرکاتین ایکي لیدریندن بیري نین آذربایجانلي اولماسینا باخمایاراق، آذربایجان بو حرکاتا بیر معنالي یاناشیب و قاتیلمادي. بو رفتارین سببي سیزجه نه ایدي؟ آیا فرضي بیر وضعیتده اگر "جنبش سبز" آدلي جریان دوام ائتسه ایدي، آذربایجان قورتولوش حرکاتي نین ایراده سیندن کنار، بو "جنبش" آذربایجاندا آیاق توتا بیلردي مي؟

C وورغولادیغیم کیمی، گونئی آزربایجاندا میللی پروبلم موجوددور و ایران رسمي اورقانلارینا کئچیریلن سئچگي لرده، آداي لارین ایستر تورک اولسون ایستر فارس، اؤلکه ده یاشایان میللت لرین اؤزللیک‌له گونئی آزربایجاندا تورک میللتی‌نین میللی حقوقلاری‌نین برپاسینا داییر آیدین یاناشمامالاری بیرده کی، سؤزو گئدن آداي لارین کئچمیش فعالییت‌لری، سئچگی‌لرده گونئی آزربایجان تورک‌لری نین ضعیف ایشتیراکینا سبب اولوبدورلار. سئچگی‌یه قاتیلان اینسان‌لارین، آزدا اولسا میللی حاق‌لاریمیزدان دانیشان آدای‌لارا سس وئرمه‌سی، آزربایجاندا اساس پروبلئمین نه اولدوغونو گؤستریر.

S فرضي بیر وضعیت حاقیندا سیزه وئردي‌ییم سوآلا جاوابینیزي آلمادیم...

C معترضه بیر جومله کیمي دئیم کی، "جنبش سبز" تام اولاراق دایانماییب، و موختلیف میدان‌لاردا فعالیتینی سورمکده‌دیر. هله اونلارین لیدئرلری و بیر سیرا ائتکی‌لی اینسان‌لاری زیندان‌لاردادیرلار، مجازی دونیادا چالیشان‌لاری وار و س.

آمما گلیم سیزین سوآلنیزا. اگر یاشیل حرکت سونوج آلاجاق، اوغور قازاناجاق دورومدا اولسایدی، آزربایجان تورک میللتینی و رئال باخساق میللی حرکت، اؤز سوکوتونو دوام ائتدیرمه‌یه جکدی. طبیعی کی بو مسئله میللی ایستکلری ده اؤنده توتاراق اولاجاق ایدی بئله اولمازدیسا، چوخ قیسسا مدتلی اولاجاقدی. بیر سیرا شخص‌لریمیز و تشکیلات‌لاریمیزین او زامانکی توتوم‌لاری بو

دئدیکلریمین ثوبوتودور.

S **دئمه‌لي دئیرسیز کي، آذربایجان و اونون میللي حرکاتي وضعیتي نظارت آلتیندا ساخلامیشدي و منیم ترسیم ائتدي‌ییم "فرضي وضعیت" باش وئره بیلمز ایدي. بو مؤووضوعدا باشقا بیر سوآل: عجبا "جنبش سبز" فارس میللتي نین ائتنیك حرکاتي دیر مي؟**

C ائتنیک حرکتین ماهیتی و آنا ایستکلری‌ایله یاشیل حرکاتین اوخشارلیغی یوخدور. باخمایاراق کی یاشیل حرکات فارس بؤلگه‌لری‌نین بؤیوک شهرلرینده اورتایا چیخمیشدی، اوسته‌لیک بؤنتیجی‌لری‌نین و فعال‌لاری‌نین فارس شوووینیستی و یا آسیمیله اولموش باشقا میللتلردن اولسا دا، بو حرکت ائتنیک حرکت سایبلماز. ناقص آنلاییش‌لی دئموکراسی حرکتی سایبلیردی کی یالنیز فارس میللتینین منافعینی رهبر توتوردو. اتنیک حرکتلرده داها چوخ میللی عونصورلارا داییر ایستک لر سوز قونوسو اولور. یا شیل حرکت نه قدر کی، اؤلکه ده یاشایان میللت لرین میللی حقوقلارینا داییر آیدینجا و عملده موقعینی اورتایا قویماییب، یالنیز فارس میللتی نه مخصوص بیر حرکات سایلیرلار.

اولکه ده میللی آزینلیقلارین تشکیلاتینی چیخماق شرطیله بوتون تشکیلاتلار- جریانلار او جومله دن "جنبش سبز" فارسلارین ائتنیک تشکیلاتی- حرکاتی ساییلیر. بو جریانلاردا 20-جی یوزایللیکده پهلوی لرین حاکمییتی قورولدوقدان سونرا بیر میللت و بیر دیل-فارس میللتی و فارس دیلی- ایدئولوژوسو هه له ده سینماز بیر تابو اولاراق، تبلیغ اولونماقدادیر.

S **ائله بیل اؤنجه کي سوآلیم تام آیدن دئیلدي. فارسلارین اتنیك حرکاتي دئیرکن، اونلارین اؤز اتنیك قوروپلاري نین میلل حاقلاریني طلب ائدن حرکت یوخ، اتنیك باخیمدان اساسا فارس فعال لاري و فارس وطنداشلارا دایانان بیر حرکت کیمي نظرده آلیرام. ها بئله غیري فار س میللترین ایستکلرینه سویوخ یاناشماقدا بئله بیر قناعته گلمه یه اساس وئره بیلر.**

C اگر مسئله یه بو آچیدان یاناشساق، اؤلکه ده میللی آزینلیقلارین تشکیلاتینی چیخماق شرطیله بوتون تشکیلاتلار- جریانلار او جومله دن "جنبش سبز" فارسلارین ائتنیک تشکیلاتی- حرکاتی ساییلیر. بو جریانلاردا 20-جی یوزایللیکده پهلوی لرین حاکمییتی قورولدوقدان سونرا بیر میللت و بیر دیل-فارس میللتی و فارس دیلی- ایدئولوژوسو هه له ده سینماز بیر تابو اولاراق، تبلیغ اولونماقدادیر. اؤلکه ده یارانان تشکیلاتلار بو ایدئولوژیه دایاناراق فورمالاشیبلار. محض بونا گوره ده غیری فارس میللت لرین ایستکلرینه سویوق یاناشیرلار. اونا گوره کی، بونلارین اینانجیندا فارس یعنی ایرانلی و ایرانلی یعنی فارس دئمک دیر. بونا تاریخی اورنک 25 -1324 جی ایللرده گونئی آزربایجاندا قورولان آزربایجان دئموکرات فرقه سی نین حاکمییتی دیر کی، توده پارتیاسی طرفیندن ائله ده مثبت قارشیلانمادی. باخمایاراق کی، هر ایکیسی سوسیالیست ایدئولوژوسونون داشییجیلاریندان ایدیلار. بو گون ایسه بو سویوق یاناشمالارین چوخونون شاهیدی اولموشوق. بونلار بو گون دئموکرات حتی دینی تشکیلات اولسالار دا غیری فارس میللت لرین ایستکلرینه بو گونه دک سویوق یاناشیبلار.

کوتله اقتصادی دورومدان چوخ سیخینتیدادیر و میللی حرکاتدا اقتصادی خاراکتئر داشی‌یان شعارلار یوخدور. میللی حرکتیمیزین بو ایستکلر و شوعارلاری تمثیل ائدن، هم ده میداندا اولان آلترناتیوی اولمالی دیر.

S **آیا استادیوملاردا گئدن میللي فعال‌ليغي، قورتولوش حرکاتي نين اوندان قاباخكي فعاليتلري نين دوامي و تكاملو گؤرورسوز يا اونلارين كنارينداً يئني مئيدانا چيخميش بير فعاليت نؤوعي؟**

C میللی حرکاتین قاباخکی فعالیتلری نین داوامی دیر آنجاق تکاملو دئیلدیر. اونا گوره کی، 1381 –جی ایللرده بز قالاسیندا و باشقا یغینجاقلاردا وئریلن شعارلار ایندکی استادیومدا وئریلن شعارلار دا سیاسي باخیمدان ایره لی له مه یوخدور. بیرده کی، قاباخکی ییغینجاقلارین یئرینی و زامانی‌نی میللی حرکت معینلشدیریردی آنجاق بو ییغینجاق استادیوملاردا قورولدوغونا گوره یئری ده زامانی دا دولت طرفیندن معینلشدیریلیر. میللی حرکات ساده جه یارانان فرصت دن یارارلانیر و حرکاتی کوتله وی لشدیریر.

S **بو يكي مرحله‌ني موقاييسه ائدركن، بس بابك قالاسي‌نين ايلده بير دفعه كئچيريلمه-سي، شهرلردن و مئديا نظارتيندن اوزاق كئچيريلمه فاكتلاريني، ايندیكي وضعيتله موقاييسه-ده نئجه ديرلنديريرسيز؟**

C بابک قالاسی حرکاتی تام انقلابی-سیاسی بیر حرکات ایدی. بو گون ایسه استادیوملاردا باش وئره ن اولایلارین اوستون جهتی اوندان عبارت دیر کی، میللی ایستک لریمیز اؤلکه‌نین بیر چوخ شهرلرینده سسله‌نیلیر. بو ایسه حرکاتیمیزی کوتله ایچینده یاییلماسینا یاردیم ائدیر. باخمایاراق اورمو گؤلونون قورودولماسی و قاراداغ زلزله سی‌ایله باغلی استادیوم لاردا میللی فعاللیغیمیز گوجلو نومایش ائتدیریلدی، آنجاق اوردا گؤستریلن فعاللییتلر بابک قالاسی ییغینجاغی قدر تام سیاسی-انقلابی فعالییت حساب ائدیلمز. اونا گوره کی، جمعیيتی داها چوخ استادیوملاردا تراختور تیمی نین اودوب-اودوزماسی ائتکی‌لندیریر.

S **بعضي فارس فيكير صاحيبلري، فارس ميللتي‌نين ايستكلري‌نين فردي آزادليقلار اطرافيندا فيرلانديغي و سياسي آزادليقلارين نخبه لره مخصوص بير ايستكلر آدلانديرانلار واردير. بو مودعالا راضي اولوب-اولماديغينيزدان آسيلي اولماياراق، آذربايجان كوتله سي‌نين ايستكلريله، آذربايجان ميللي قورتولوش حركاتي‌نين شعارلاري آراسيندا اولان فرقلر نه-لرديرلر؟**

C شعارلارین بیر چوخ حیصه سی تاکتیکی دیر. باخمایاراق کی، تاکتیکی شعارلار قیسا بیر زاماندا فایدالی اولورلار، آنجاق دقت ائتمه‌لییک کی، بو شعارلار چوخ آز سیاسی آنلام داشییدیغینا گوره اوزون مددت ده حرکات اوچون منفی تبلیغ لره چئوریلیب ضررلی اولا بیلرلر. بیر سیرا شعارلار ایسه چوخ آشیري اولور. کوتله بئله شعارلاري قاورایا بیلمیر. دیگر طرفدن، میللي حرکات کیملیك مسئله سینی اؤنده توتدوغو اوچون، عموم ایراندا گوندمده اولان کوتله‌نین ایستکلرین منیمسه‌یه بیلمیر. اؤرنك اوچون کوتله اقتصادی دورومدان چوخ سیخینتیدادیر و میللی حرکاتدا اقتصادی خاراکتئر داشییان شعارلار یوخدور. میللی حرکتیمیزین بو ایستک لر و شوعارلاری تمثیل ائدن، هم ده میداندا اولان آلترناتیوی اولمالی دیر.

S **جاوابینیزین بیرینجي حیصه سیني بیر نئچه اؤرنکله آرتیق ایضاح بیلرسیزمي؟**

C وئریلن بیر پارا دوشونولمه‌میش شوعارلار، حرکاتیمیزی باشقالاری نین گوزونده عیرقچی حرکات کیمی گوسترە بیلر یا بئله بیر تؤهمتلرین آرایا گلمه‌سي اوچون بهانه اولا بیلر. اوزون بیر مووددت آسیمیلاسیایا اوغرامیش هله اؤز تاریخینی تانیمایان و دیلینی دوزگون دانیشا بیلمه‌ین بیر میللته ائله جه تبلیغات واسیطه لریمیز یوخ حدینده اولدوغو حالدا آشیری شوعارلارین سسلندیریلمه‌سی میللتیمیزین بیزه یاخینلاشماسیندا مانعه چیلیک تؤره ده جک. اولدوقجا چالیشیریق کی شوعارلاریمیز باشقا میللت لره حقارت ایچرمه یرک، دؤولت‌چیلییمیزه دوغرو ملموس ایستکلره دایانسین.

S **یقین کي گونئي آذربایجان توپلومو، چوخ حوزه لردن تأثیر آلیر. میثال اوچون تهران سیاستي، داخیلده فعال اولان فارس موخالیفت، غربدن یاییلان فارس دیل لي مئدیا، قوزئي آذربایجان، تورکیه، عرب بهاري، ایراندا یاشایان باشقا میللتلرین سیاسي فعالیتلري. سیز بو تأثیرلري نئجه گؤرورسونوز؟**

C ایندیکی دونیادا میللتلر کئچمیش‌دن داها چوخ، چئوره‌لرینده باش وئرن اولای‌لاردان، آخین‌لاردان و اویونجولاردان تأثیرلنیرلر. سایدیغینیز عامل‌لرین ماهیتی، ایستک‌لری، ایمکان‌لاری و قازانیب-اودوزمالاری میللتیمیزین گله‌جک مئییل‌لرینه و اؤزل اولاراق میللی حرکته یاخینلاشماسینا تأثیر ائده‌جک. بیرده کي، معاصیر دؤوروده مئدیالار میللت‌لرین اویانیشیندا و سیاسی شعورلاری

نین فورمالاشماسیندا ان اؤنملی رول اوینایرلار. گونئی آزربایجان تورکلری ده سؤزو گئدن حوزه-لردن تاثیرله نییر و سیاسی شعورونو آرتیریر. آنجاق گونئی آزربایجان میللتی‌نین میللی شعورونون آرتماسی اوچون گوجلو میللی تئله کانال‌لارا احتیاجی وار. بونون اولماماسی میللی حرکاتین کوتله ویلشمه سینی لنگیدیر.

گوج قونومو و ایرانداکی گوج دنگه‌سی باخیمین‌دان، میللی حرکاتیمیز مونفعیل اویونجو دوزیین‌دن، ائتکین اویونجو مرحله-یسینه کئچمکده‌دیر. قاراداغ زلزله‌سی زامانی و اورمو گؤلو اعتراضلاریندا بو گلیشمه‌یه شاهید اولدوق.

S نورمال حالدا اینسانلارین ان یاییقین دیرلندیرمه متودی، "موقاییسه" اولور. بو باخیمدان قوزئي آذربایجان و تورکیه جومهوریتي بیزیم اینسانلار طرفیندن، گونئي ده و ایراندان حاکیم اولان وضعیتله موقاییسه اولورمو؟

C عمومیتله اینسانلاری اینکشاف ائتمیش دولتلر ائتکی لندیریر. اؤرنک اوچون بو گون اینکیشاف باخیمیندان گئریه قالمیش افغانستان دولتی هئچ ده اؤلکه ده یاشایان فارسلارین ماراغینی کسب ائتمیر. حتی فارس کوتله‌سی ایچینده افغانستاندا اولان دیلداشلارینا هئچ بیر ماراق یوخدور. اونلارلا دیل بیرلیی اولدوقلارینی بئله دانیرلار. طبیعی کی، تورک دؤولتلری‌نین اینکیشافی گونئی ده یاشایان میللتیمزه اولوملو تاثیر باغیشلایب و باغیشلاماقدادیر.

S فارس دیل لي مئدیا آراسیندا خصوصي رول اوینایان، فارس دیل‌لي بي بي سي نین اؤزل بیر یئري و رولو واردیر. بو تله کانال، عمل لي- باشلي، مئدیال بیر "فارسیستان" کیمي عمل ائدیر. سیزجه بو تلویزیونون کانالي، فارس و غیري فارس میللترین سیاسي شعورلارینا نه کیمي تأثیرلر بوراخیر؟

C گئنل اولاراق دئمک اولار کی، سیاسی ماراقلارینا باخمایاراق، سؤزو گئدن تئله کانال، فارس دیلینی دوشونن میللت لرین سیاسی شعورونو آرتیریر. میللی شوعورا گلدیکده، بو تئلئویزیانین بو حاقدا جیددی بیر پروقرامینا شاهید اولمامیشیق. آنجاق نورمال حالدا اوراداچالیشان اینسان‌لار فارس‌لار و یا آسیمیله اولموش تورک‌لر اولورسا، طبیعی اولاراق ناقص دئموکراسی آنلاییش‌لی فارس میللتچی‌لیینی یانسیداجاق‌لار و بو تئلئکانال بیر فارسیستان کانالی کیمی گؤرونه‌جک‌دیر.

S یاخشي. بس ایندي بو مسئله ده بیر مقاما دیقت ائدین: ایراندا، "همکشوري بودن ازهمزباني بودن بهتر است" شعاري نین تبلیغیله اوزون ایللر مشغول اولموش فارس میللتچي لیيي ایندي اؤزو عکس یول گئدیر یعني افغانستان، تاجیکستان و حتي تورك جومهوریتلرینده یاشایان "همزبان"لارینی، ایرانداکي "هم کشور"لرینه ترجیح وئریرلر. بو ایسه بیزه اوخونان موعظه لرین ترسینه عمل ائتمك دیر. عجبا بیزیم اینسانلاریمیز بو شبده بازلیغي گؤریب اوردا یاتان مئساژي تحلیل ائده بیلیرلرمي؟

C اصلینده ده بئله ده اولمالیدیر. نورمال بیر اینسان هئچده باشقا اؤلکه لرده یاشایان دیلداشلارینا بیگانه قالمامالیدیر. نئجه کی، میللی فعاللاریمیز قاراباغدا باش وئرن اولایلارا بیگانه قالمادیلار. آنجاق فارس حاکمییتی اؤزونه بو حاققی وئره رک، گونئی ده یاشایان سویداشلاریمیزا بو حاققی وئرمیر. بو ایسه چیرکین بیر سیاست دیر. و فارس حاکمییتلری ده بو سیاستی داواملی اولاراق یئریدیبلر. یعنی اونلار اؤز منافعلرینی اؤلکه داخیلینده بیر شوعار و اؤلکه خاریجینده تام باشقا بیر شوعاری تبلیغ ائتمک ده گورورلر. بورا دا نظرینیزی بیر مقاما جلب ائدیرم. تبریزده توخونان تبریز خالچاسی اؤلکه داخیلینده تبریز خالچاسی آدلانیر. آنجاق بو خالچا اؤلکه دن کنارا چیخدیقدا ایران خالچاسی یوخ **"فارس خالچاسی Persian Carpet"** آدلانیر. بو ایسه ایرقچیلیغین ان باریز نومونه سیدیر. اونلار تبریز خالچاسینی اؤلکه داخیلینده **"فارس خالچاسی"** آدلاندیرا بیلمزلر. بو سیاستین باش توتا بیلمه یه جه یینی یاخشی بیلیرلر. آنجاق اؤلکه خاریجینده بو سیاست هله ده یئریدیلمک ده دیر. بیز فارس حاکمییتینه بو حاققی وئریریک کی، باشقا دؤولتلرده حتی تورک جمهورییتلرینده اولان اؤز دیلداشلارینا بیگانه قالماسینلار. آنجاق اونلار نه اینکی بیزه بو حاققی وئرمیرلر، اوسته لیک بیزلری جاسوسلوقدا اتهاملاییب تورمه لره آتیرلار.

S شاه دؤوروندە خاریجدە فعال اولان اوپوزیسیون، داخیلدە کي رئاللیقلاردان چوخ اوزاق ایدي. ایندي سیزین آچیدان، خاریجدە جریاندا اولان فعالیتلر نئجە گؤرسنیرلر؟

C اؤنجه‌لیکله وورغولامالیام کی، میللی حرکاتدا ائشیک- ایچری آیریمی ایله تام موخالیفم و اومید ائدیرم تئزلیکله بونا شاهید اولاق کی، ایچری ایله ائشیک داها اویوملو بیر شکیلده اؤز وظیفه لرینی یئرینه یئتیرسینلر. سوالینیزا گلدیکده، خاریجده میللی زمینده فعالیت گوسترنلر اکثرا داها چوخ رادیکالدیرلار. حتی اؤلکه‌دن خاریجه چیخانلاردان بیر چوخو خاریجده اولانلارین تاثیرینه دوشره ک آشیری رادیکاللاشماغا دوغرو گئدیرلر. من اوزوم نئچه ایللر خاریجده اولموشام و اورادا داها چوخ آشیری آددیملار آتیلماسی نین طرفداری ایدیم. آنجاق ایندی کی، اؤلکه ایچینده یم بونون نه قدر رئاللیقدان اوزاق اولدوغونو دویورام.

S بو اؤلکە خاریجیندە "رادیکال" اولماغین سببي خاریجدە آزادلیغین اولماسي سایيلا بیلمزمي؟ دیقت ائدین کي بو اؤنملي بیر ایندیکاتوردور. یعني آذربایجانلي اگر خاریجە چیخاندا مؤووقعي ایچري دە اولدوغوندان فرقلنیر، اوندا، مسئلە ني بئلە دە باشا دوشمك اولار کي، خاریجدە کي آذربایجان تورکلري نین مؤووقعي، تیگي سیز-باسقي سیز شرایيطدە، آذربایجاندا یاراناجاق سیاسي آتموسفره داها یاخین دیر باشقا سوزلرە اگر داخیلدە کي باسقي عاملیني معادلە‌دن چیخارساق، بوردا دا خاریجدە اولان رادیکال بیر آبي هوا حاکیم اولا بیلر.

C طبیعی اولاراق، خاریجده آزادلیغین اولماسی نتیجه‌سینده کیمسه هئچ بیر چتینلیک چکمه دن اوز فیکیرلرینی راحاتجاسینا دیله گتیره بیلیر. باخمایاراق کی، حرکاتدا رادیکال دوشونجه‌لرین اولماسیندا دا فایدا وار اما سیاسی فعالیت معقول، سوروملو و الوریشلی عمل ائتمک دئمکدیر. دیققت ائتملی‌ییک کی، خالقیمیزدان چوخ مسافه آچماق و یا اولوسلارآراسی سؤیلمه بیگانه

اولماق معقول سایيلماز. میللی حرکاتیمیز، میکرومحیطلرده سورومسوزجا دانیشیقلاردان داها جیددی و داها بؤیوک رئال بیر حرکتدیر. سئویندیریجی‌دیر کی، خاریجده، بونلارا دیققت ائدرک چالیشانلارین سایی‌سی چوخالماقدادیر.

منجه ایچریده‌کی‌لرله ائشیکده‌کی‌لرین آراسیندا بیر اوچوروم وار. بو اوچوروم اونلاری بیر-بیرینی باشا دوشمه‌یه ایمکان وئرمیر. اودور کی، سؤز-صحبت‌لر، تؤهمت لر و شانتاژلار باشلانیر. بو اوچوروم بیر منطیقی فضادا ایچری‌نین دورومونو نظره آلماقلا دانیشیق یوللاریلا آرادان قالدیریلمالیدیر. عکس حالدا میللی حرکاتین بیر چوخ انرژی سینی هدره وئره‌جکدیر.

هانسی یازینین ایچریدن، ائشیکدن و یاخود دوشمن لر طرفیندن یازیلدیغینی تخمین ائتمک هئچ ده چتین دئییل.

S **اگر من سیزه دئسم كي هله 1990-دان بري داخيلده اولان فيكيرلره خاريجده مؤوجود اولانلارين آراسيندا ديقت ائديب، چوخ جيددي بير اوچوروم موشاهيده ائتمه ميشم، نه دئيرسيز؟ ميثال اوچون سيزجه بير مقاله نين مؤلفيني تانيمادان، اونون داخيلده يا خاريجده يازيلديغيني بيلمك راحاتمي؟ ياخود بير تاخما ايمضانين صاحيبي نين ايچريده، ديشاريدا يا هر ايكي حوزه ده ياشاماسيني آرخايينليقلا بيلمك مومكونمو؟**

C بورادا وورغولامالییام کی، میللی حرکت اؤزلویونده، ماهییتینه باخاراق رادیکال بیر حرکت دیر. آنجاق اوچوروم دئدیکده، رادیکاللیقدا دئییل، آشیریلیقدا **عملی عقلانییت** ده دیر. **نظری عقلانییت** باخیمیندان بلکه ایچری ایله ائشییین چوخ اوخشارلیغی اولا و بلکه ایچریده‌کیلر، داها رادیکال اولالار. آنجاق مسئله عملی عقلانییت ده دیر. تاخما آد ایله یازیلان عمل محورلی بیر مقاله، اؤزونو مئیداندا گوسترمیرسه، دئمه لی اونونلا ائشیکده اولانین هئچ فرقی یوخدور. همین تاخما آدلار او زامان گئرچک آنلامدا ایچری نین دورومون گوستره بیلر کی، عمل مئیدانیندا اؤزلرین گؤسترمیش اولسونلار. تاخما آدلارلا و یا خاریجده کی بللی آدلارلا وئریلن پلانلاری بیز نه استادیوملاردا، نه ایچریده کی نشراولان درگی لرده، نه محکمه ساوونمالاردا گؤرموروک.

میللی فعاللاریمیز ایستر ایچریده اولسون ایستر خاریجده میللتیمیزین قایغیسینی چکدیینه گوره هر ایکیسی ده تقدیره لایقدیر. میللی مجادله‌لرده فرقلی یاناشمالار بیر-بیرینی تکمیل‌لشدیرمک اوچون بیر-بیرینه دستک اولمالیدیرلار. او کی، ایمضاسیز و یاخود تاخما آدلارلا یازیلان مقاله‌لرین مولیف‌لری‌نین تانینیب- تانینمادیغینا گلدیکده ایسه دئمه‌لییم کی، بیرینه کی میللی مسئله ایله اوزون مدت دریندن ایلگیلنیر، هانسی یازینین ایچریدن، ائشیکدن و یاخود دوشمن لر طرفیندن یازیلدیغینی تخمین ائتمک هئچ ده چتین دئییل.

علي رضا اردبيلي: بو مصاحبه ده ایشتیراك ائتمه‌نیزدن دولایي تشكور ائدیرم.